

Особливості проведення судово-товарознавчих експертиз продовольчих товарів

Валентина Малимон

завідувач сектору № 1 (м. Золотоноша) відділу судової експертизи, Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Черкаси, Україна, e-mail: malimon-valia@ukr.net

Віктор Туренко

завідувач відділу судової експертизи, Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр Міністерства внутрішніх справ України, м. Черкаси, Україна, e-mail: turenko_1976@ukr.net

Розглянуто деякі теоретичні аспекти експертизи продовольчих товарів, розкрито проблемні питання під час призначення цього виду експертиз.

Ключові слова: судово-товарознавча експертиза продовольчих товарів; документи для призначення судово-товарознавчої експертизи продовольчих товарів; проблемні питання.

Features of Conducting Forensic Commodity Examinations of Food Products

Valentina Malymon, Viktor Turenko

The publication considers some theoretical aspects of the examination of food products, reveals problematic issues when assigning this type of examination.

Keywords: forensic commodity examination of food products; documents for appointment forensic commodity examinations of food products; problematic issues.

Судово-товарознавчі експертизи продовольчих товарів (далі — СТЕПТ) — експертизи, у яких об'єктами дослідження є або самі продовольчі товари, упаковка (тара), або матеріали справ, у яких викладено товарні характеристики досліджуваних об'єктів та інша інформація про обставини зміни споживчих властивостей об'єктів.

Проведення судової експертизи продовольчих товарів здійснюється зазвичай на підставі наданих експертно-товарознавцю документів, у яких є відомості про стан та рух об'єктів дослідження за певний проміжок часу, який цікавить слідство (суд). До таких документів належать: документи, що

містять інформацію про особливості походження виробів (сертифікати, посвідчення про якість, технічні паспорти, ярлики тощо); товарно-транспортні (відвантажувальні) документи, що містять інформацію про умови та строки транспортування (квитанція про приймання вантажу, залізнична накладна, комерційні акти тощо); приймальні документи, у яких зафіксовано характеристики якості товару під час приймання (дані про приймання товару та методи іспитів — акти розбракування, лабораторних досліджень, дефектні відомості, журнали приймання та розбракування товарів, приймально-видаткові накладні, акти уцінки та

переоцінки, паспорти на товари, акти санепідемстанцій тощо); складські документи, що містять відомості про умови зберігання товару [1].

Окрім зазначених документів, експерту іноді необхідні висновки експертів інших спеціальностей (зокрема, з експертної спеціальності 8.12 «Дослідження харчових продуктів»); протоколи оглядів і вилучення документів; протоколи допитів обвинувачених, свідків; різні заяви й пояснення; ілюстраційні таблиці.

Є величезний спектр питань, які можуть бути вирішені експертом-товарознавцем як шляхом дослідження безпосередньо об'єктів, так і наданих документів, що містять відомості про товар, наприклад: визначення відповідності упаковки, маркування, умов транспортування й зберігання вимогам нормативних документів; визначення можливості впливу різних чинників на зниження якості товару; визначення зниження рівня якості (вартості); наявність псування; визначення відповідності якості виробу базовим даним (вимогам науково-технічної документації, контрактів, сертифікатів); визначення термінів та умов зберігання; визначення вартості товарів тощо.

Дуже часто судові експерти-товарознавці підрозділів Експертної служби МВС під час проведення експертизи стикаються з проблемами, які можна було б усунути на етапі призначення експертизи.

Надзвичайно важливий чинник призначення товарознавчих експертиз продовольчих товарів — терміновість їх призначення. Це пов'язано

насамперед з тим, що продовольча продукція належить до категорії товарів з обмеженим терміном зберігання. Затягування терміну призначення експертизи кінець кінцем призводить до неможливості визначення вартості об'єктів унаслідок зміни властивостей об'єктів, їх товарного стану, закінчення терміну зберігання.

Дуже важливим під час призначення експертиз є узгодження формулювання запитань та визначення їх порядку ініціатором призначення експертизи з експертом, який буде проводити експертизу, для уникнення повернення постанови про призначення експертизи без виконання або винесення клопотання для уточнення питань відповідно до ст. 69 КПК України та п. 7 розд. I Інструкції [2; 3].

Для успішного проведення експертизи надзвичайно важливою є повнота матеріалів, що направляються на дослідження разом з постановою (ухвалою) про призначення експертизи, або повнота інформації (щодо продовольчих товарів), зазначеної в самій постанові про призначення експертизи.

На практиці для проведення дослідження експерту надають документи (інформацію), зібрані або неякісно, або не в повному обсязі. Це спричиняє затягування термінів проведення експертиз, оскільки експерт вимушений складати клопотання, направляти та чекати від 30 до 45 днів відповідь, призупинивши виконання експертизи на той самий період часу.

Для отримання зазначеної інформації, окрім відповіді на клопотання, експерт, відповідно до чинного

законодавства, має право бути присутнім під час учинення процесуальної дії (додаткового допиту потерпілого, свідків, огляду предметів) щодо предметів та об'єктів дослідження [4].

Залучення ініціатором проведення експертизи експертів для проведення огляду об'єктів та їх пакування, дає змогу уникати окремих помилок під час опису назв виробів, їх маркування, маси або об'єму та товарного стану об'єктів. Це своєю чергою звільняє експерта від складання клопотань чи актів про невідповідність, а також додаткової переписки зі слідчим або суддею.

Експерт-товарознавець не визначає вартості продуктів, які підпадають під вимоги ст. 37 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (далі — *Закон*) [5], згідно з якою:

1. *Заборонено:*

- 1) обіг харчових продуктів на потужностях, що не відповідають санітарним вимогам;
- 2) продаж харчових продуктів власного домашнього виробництва не на агропродовольчих ринках;
- 3) обіг неперероблених туш парнокопитних та/або однокопитних тварин, на яких безпосередньо або на упаковці немає позначки про придатність;
- 4) обіг харчових продуктів, вироблених на потужностях, щодо яких не отримано експлуатаційного дозволу, передбаченого Законом, або дію якого тимчасово припинено;

5) обіг харчових продуктів, вироблених на потужностях, повідомлення про реєстрацію яких не було зроблено оператором ринку за вимогами Закону;

6) обіг харчових продуктів, які містять генетично модифіковані організми або отримані з їх використанням, до проведення їх державної реєстрації;

7) обіг неперероблених харчових продуктів зі свинини для споживання людиною без відповідних ветеринарних документів у разі підтвердження спалаху хвороб, що є небезпечними для здоров'я людей або тварин, за рішенням центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері безпечності та окремих показників якості харчових продуктів;

8) обіг дитячого харчування, харчових продуктів для спеціальних медичних цілей та харчових продуктів для контролю ваги, якщо про намір введення їх в обіг не повідомлено відповідно до вимог Закону;

9) виправлення маркування (позначка придатності) неперероблених харчових продуктів тваринного походження;

10) обіг води питної, маркованої як «вода природна мінеральна», якщо така вода не віднесена центральним органом виконавчої влади до категорії води природної мінеральної.

2. *Заборонено також обіг об'єктів санітарних заходів, якщо ці об'єкти:*

- 1) небезпечні;
- 2) непридатні до споживання;
- 3) неправильно марковані;
- 4) незареєстровані відповідно до вимог Закону;
- 5) увезені (переслані) на територію України контрабандно;
- 6) мають дату «вжити до» або мінімальний термін придатності харчового продукту, що минули. Харчові продукти, зазначені у п. 1, 2—6 цієї частини, підляга-

ють вилученню та/або відкликанню відповідно до вимог Закону [5].

Отже, зазначене вище свідчить про те, що оперативність проведення судово-товарознавчих експертиз, повнота висновку експерта, надання чіткої та однозначної відповіді на поставлені перед експертом запитання залежать від своєчасності призначення експертиз, якості й повноти матеріалів, що надходять на дослідження.

Перелік джерел посилання

1. Судово-товарознавча експертиза : опорний конспект лекцій / укл.: М. П. Головко, В. В. Полупан, А. І. Олійник. Харків, 2018 URL: <https://repo.btu.kharkiv.ua/server/api/core/bitstreams/81e13447-ec30-48a5-ae5a-42757f1bc109/content> (дата звернення: 06.09.2025).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651—VI (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 06.09.2025).
3. Інструкція з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України : затв. наказ. МВС України від 17.07.2017 р. № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text> (дата звернення: 07.09.2025).
4. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-XII (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 08.09.2025).
5. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 23.12.1997 р. № 771/97-ВР (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр#Text> (дата звернення: 10.09.2025).